

ERDÉLY

ALAPÍTVÁ 1892-BEN

Az Erdélyi Kárpát Egyesület
– Kolozsvár 1891
Értesítője
Új sorozat, 2009/8.

Szerkesztők:

Tóthpál Tamás
(tothpal.tamas@gmail.com)
Kovács Zsuzsa
Lőrinczi István

Októberi rendezvények

■ **Október 3. (szombat):** Autóbuszos kirándulás: Verespatak, Abrudbánya, Zalatna, Magyarigen, Boroskrakkó. Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Szócs Miklós, tel. 0264-550310, vagy 0740-061741.

■ **Október 3. (szombat):** Bácsi torok (12 km). Találkozás 9 órakor a Törökvágás tetején. Túravezető: Márton Erzsébet, tel. 0742-037179.

■ **Október 3. (szombat):** Barangolás a Bükkben (15 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Sófalvi István.

■ **Október 3–4. szombat:** a rómaiak útján Borrév-ről Torockóra (15 km), vasárnap: Torockó, Székelykő, Várfalva (15 km). Oda-vissza a topánfalvi távolsági autóbusszal. Találkozás reggel 6 órakor a Széchenyi téri trolí megállóban. Túravezető: Kiss János, tel. 0364-807639, e-mail: kjani51@gmail.com

■ **Október 4. (vasárnap):** Ifjúsági túra a Vidalykőre, távolsági autóbusszal (gyalog 12 km, szintkülönbség 800 m). Jelentkezni László Györgyi túravezetőnél, tel. 0264-544077, vagy 0727-192841.

■ **Október 4. (vasárnap):** Séta a Bükkben (10 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Bagaméri Tibor, tel. 0742-776930.

■ **Október 4. (vasárnap):** Gulyás-parti Méréban. Találkozás 7,20 órakor a nagyállomás előtt. Hozzávalókat, evőeszközöket kell vinni. Túravezető: Feischmidt János, tel. 0722-542360.

■ **Október 4. (vasárnap):** Árpád csúcs (22 km). Találkozás 9 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Fehér Zsuzsa, tel. 0755-421264.

■ **Október 6. (kedd):** Emlékezés az Aradi Vértanúkra. Találkozás 14,30 órakor a 4-es trolí végállomásán, utána szamosfalvi séta (6 km). Túravezető: Feischmidt János, tel. 0722-542360.

■ **Október 7. (szerda):** Szedegető túra (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta, tel. 0748-036290.

■ **Október 7. (szerda):** Közgyűlés 17 órától az Apáczai-líceumban.

■ **Október 9–11. (péntek–vasárnap):** Közös kirándulás a Gyalui-havasokba a Hajdú-Bihar megyei Természetbarát Szövetség és az EKE Nagyvárad '91 tagságával. Túravezető: Lőrinczi István, tel. 0747-136310. Kolozsvárról a Széchenyi téri Flip elől autóbusz indul szombaton reggel 7 órakor Kisbányára – közös kirándulás az Öreghavasra (gyalog 12 km, szintkülönbség 600 m) –, este hazatérés. Túravezető: Szabó István, tel. 0748-140551.

■ **Október 10. (szombat):** Autóbuszos kirándulás az őszi Kis-Ompoly és Havasgárd vidékére. Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezetők: Martonossy Magda és Palczer János, tel. 0264-441722.

■ **Október 11. (vasárnap):** Autóbuszos kirándulás Vajdahunyadra az Amaryllis-szel, dr. Lupescu Radu bemutatja a Bibliotheca Corviniana és Hunyadi Mátyás életterei című kiállításokat. Indulás 7,30 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Kovács Zsuzsa, tel. 0264-456010, vagy 0740-067977.

■ **Október 11. (vasárnap):** Őszi séta a Györgyfalvi erdőben (14 km). Találkozás 9 órakor a 32-es autóbusz végállomásán. Túravezető: Szakács Éva, tel. 0264-550442, vagy 0743-670685.

■ **Október 14. (szerda):** Szedegető túra (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta, tel. 0748-036290.

■ **Október 14. (szerda):** Túravezetők tanácskozása 17 órától a székházban.

■ **Október 16–18. (péntek–vasárnap):** Autóbuszos kirándulás: Csíkszereda (egyiptomi kiállítás), Apáca, Böln, Nagyajta, Barót, Vargyas, Kisbacon, Zágón, Csomakörös, Gelence, Kézdiszentlélek. In-

dulás 6 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Kovács Zsuzsa, tel. 0264-456010, vagy 0740-067977.

■ **Október 17. (szombat):** Vonatos kirándulás: Csucs, Sebesvár (gyalog 10 km). Találkozás 7,20 órakor a nagyállomás előtt. Túravezető: Szócs Miklós, tel. 0264-550310, vagy 0740-061741.

■ **Október 17. (szombat):** Barangolás Kalotaszegen: Mákó, Gyerővásárhely (gyalog 18 km). Találkozás 7,20 órakor a nagyállomás előtt. Túravezető: Feischmidt János, tel. 0722-542360.

■ **Október 17. (szombat):** Séta a Bükkben (10 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Bagaméri Tibor, tel. 0742-776930.

■ **Október 18. (vasárnap):** Mikrobuszos kirándulás: Alsóaklos (Ocoliş) – felfedezőút (gyalog 15 km). Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Márton Erzsébet, tel. 0742-037179.

■ **Október 18. (vasárnap):** Kolozsvári körtúra I. szakasz: Gorbó völgye (10 km). Találkozás 9 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Szatmári Béla.

■ **Október 24-27.:** Vonatos kirándulás: Vlegyásza, Biharfüred, Jádremete, Csarnóháza (90 km). Találkozás 7,20 órakor a nagyállomás előtt. Túravezető: Kiss János, tel. 0364-807639, e-mail: kjani51@gmail.com

■ **Október 24. (szombat):** Mikrobuszos kirándulás: Alsóaklos (Ocoliş), Vulturese, Muncelu gerinc, Pociovalişte, Aranyosrunk (Runc), Ocoliş (gyalog 22 km, szintkülönbség 800 m). Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Vlád Pál, tel. 0264-435866.

■ **Október 24. (szombat):** Mikesi tó (24 km). Találkozás 8 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Feischmidt János, tel. 0722-542360.

■ **Október 25. (vasárnap):** Görbe túra (10 km). Találkozás 9 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Bagaméri Tibor, tel. 0742-776930.

■ **Október 31. (szombat):** Autóbuszos kirándulás: Élesd, Mezőtelegd, Fugyivásárhely, nagyváradi vár, Nagyszalonta. Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Szócs Miklós, tel. 0264-550310, vagy 0740-061741.

■ **Október 31. (szombat):** Jósika-kilátó (15 km). Találkozás 10 órakor a villamos megállóban az állomás előtt. Túravezető: Márton Erzsébet, tel. 0742-037179.

■ **November 2. (hétfő):** Megemlékezés az EKE halottairól. Találkozás: 15 órakor a Házsongárd bejáratánál, vezeti: Prezensky Tibor, 15 órakor a monostori temető bejáratánál, vezeti: Bagaméri Tibor.

■ **November 4. (szerda):** Közgyűlés 17 órától az Apáczai-líceumban.

■ **November 3–4. (kedd–szerda):** Autóbuszos kirándulás Sepsiszentgyörgyre, a Barabás Miklós Céh jubileumi kiállítására. Indulás 8 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Szervező: Kovács Zsuzsa, tel. 0264-456010, vagy 0740-067977.

■ **November 20–22. (péntek–vasárnap):** Autóbuszos kirándulás: Debrecen (Messiások című kiállítás) és Hajdúszoboszló. Túravezető: Kovács Zsuzsa, tel. 0264-456010, vagy 0740-067977.

■ **December 1. (kedd):** Autóbuszos kirándulás Debrecenbe, a Messiások című kiállításra. Túravezető: Kovács Zsuzsa, tel. 0264-456010, vagy 0740-067977.

Szolgalatos napok a székházban: hétfőn és szerdán 17–18 óra között, kedden és csütörtökön 11–13 óra között. **EKE fotóklub:** minden kedden 17 órától a székházban. **Könyvtár:** minden csütörtökön 17–18 óra között a székházban.

Rendezvényeinkre minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Máramaros, a csodás ismeretlen világ

■ DÉNES GYULA ZSOMBOR

A Kolozsvári EKE kirándulásai – legyenek azok rövidebb, hosszabb gyalogló illetve teljesítménytúrák, vonatos utazások – megannyi élmény, és kalanddal jutalmazza a résztvevő lelkes és hűséges turistákat.

A nyáron Szabó István (Tubi) által szervezett kelet-máramarosi kiránduláson vettem részt. Sokan még napjainkban is ismeretlen világnak tartják Máramarost. Ez részben illik is a tartomány keleti részére, az Iza és Visó völgyein délről északi irányba, a Radnai-havasokon túl a Máramarosi-havasok lábai alatt, egészen a Tiszáig. A gazdag természeti adottságokon kívül (a megye területének háromnegyed része erdőkből, hegyi legelőkből és havasokból áll) vonzó a jellegzetes, színgazdag népművészet, a műemlékek sokasága. Több mint 95 fatemplom, hírneves máramarosi faragott kapuk, naiv stílusban festett és vidám versekkel díszített fejfák, a hírhedt szigeti politikai börtön (ma múzeum, ahol több éves rabságát töltötte Márton Áron, a szent életű püspök) – mind meganyi élményt biztosít a látogatónak.

Máramaros népességének túlnyomó többsége román, de vannak azért kis magyar, ruszin, ukrán és zsidó szigetek is. A keleti rész központja Máramarossziget, melyet minden nyelven csak Szigetként emlegetnek. A Tisza parti várost először 1231-ben emlegetik okiratokban. Máramarosba IV. László király telepítette a románokat, akik az évek során úgy elszaporodtak, hogy ma már a megye lakosságának majdnem a 90 százalékát teszik ki.

Erdély nyugatiasabb jellege és fejlődése a máramarosi románokra is hatással volt. Ennek köszönhető egyedi jellegű népmű-

vészetük, egyedi stílusú, az 1700-as években épült és megmaradt fatemplomaik, életformájuk, felfogásuk és a többnyire görög katolikus valláshoz tartozásuk: mindez elég kevés hasonlóságot mutat a más tájakon élő, főleg a Kárpátokon túli románokéval. Számos település 700 évesnél is öregebb, napjainkban is büszkén őrzik az elmúlt századok emlékeit.

Az első nap végén szálláshelyünk Borsafüreden volt; ez a település számomra a legkellemesebb meglepetést jelentette. Az általam eddig síparadicsomként megismert Borsafüred égisz erő fehér hegyei most a zöld minden árnyalatát öltötték magukra. Az a levegő, csend és „medve menedék” – kis, kényelmes magyar panzió – rögtön egy intimebb, családiasan eltöltött szabadság ideális helyének bizonyult. Az udvaron közös, illetve elszigetelt asztalok, bogrács és rostély, alagyújtott tűzzel – tényleg megjutalmazva éreztük magunkat.

Innen számtalan gyalogtúra-lehetőség nyílik. A Nagy-Pietrosz (2303 m), a Puzdra (2191m) és a Gargaló (2160 m) oldalán lefutó tizenkét kijelölt sípályát most, nyáron, az alpesi legelőkhöz hasonlóan, fű nőtte be. Három-négy órás túrákat lehet lejárni, a Meleg patak sziklavölgyén a Galac csúcsig (2048 m) vagy a Priszlopig, a Borsai-hágó (1416 m) és a Radnai hágó (1271 m) közti ezeréves határig. Borsafüred központjától fel lehet libegni a libegő végállomásáig, ahonnan könnyen elérhető Erdély egyik legnagyobb vízesése a Lóhavasí-vízesés, (megközelíti a 100 métert). A monda szerint 18, medvék kergette vad ló lelte itt halálát. Menekülés közben a lovak eltévesztették az utat, és a mélybe zuhanva pusztultak el.

A vízeséstől, a Kis-patak völgyén, gyalog is visszajuthatunk a telep központjába.

Hírek

GYULAFEHÉRVÁRTÓL MAGYARLAPÁDIG

■ Szeptember 5-én Gyulafehérvárra látogattunk, a Szent István királyunk idejében, 1009-ben alapított, idén ezeréves egyházmegye múltjával ismerkedtünk, megnéztük a korhű egyenruhába öltözött gyalogosok és lovaskatonák őrsegváltását. Délután a csombordi és a magyarlapádi református templomokat látogattuk meg, majd Magyarlapádon jól sikerült sajt- és borkostolóval zártuk a napot. **(k. zs.)**

BÉCS ÉS MAGYARORSZÁG

■ Szeptember közepén Bécsbe látogattunk, a császárvárossal ismerkedtünk, közös történelmünk számtalan helyszínét kerestük fel. Utunk során Linzet, Európa idei kulturális fővárosát is meglátogattuk, Magyarországon pedig Árpád-kori építészetünk két monumentális alkotását csodáltuk meg, a zsámbéki romtemplomot és a lébenyi Szent Jakab templomot. **(k. zs.)**

Kolozsvár közvetlen környékének történelmi és műemlékei

■ Kolozsvár környéke nemcsak kirándulóhelyekben, hanem történelmi és művészettörténeti emlékekben is aránylag gazdag és változatos. Ezek azonban nem országos vagy éppen európai viszonylatban nagy hírű alkotások, hanem helyi érdekességek, amelyeknek egy része Kolozsvár művészet-történeti hatását tükrözi. Történetük pedig összefügg a város és a vármegye, de főleg az egykori vezető családjai, egyházi és

ból. Ezért nem fölösleges vázlatosan ismertetni Kolozsvár szomszéd községeinek történelmi vonatkozásait és művészet-történeti emlékeit.

Kíváncsú az, hogy ezeket közönségünk minél többször föl is keresse.

2.

A majdnem a kolozsvári határban eredő Fejérdi patak a várostól 15 kilométerre, Apahidán

hány villa is a község nyugati szélén áll. A legtöbb kolozsvári látogató Szamosfalvának csak ezt az újabb részét ismeri, pedig attól egy kilométerre, *bent a faluban közel hétszázados építészeti emlék áll: a római katolikus templom*. Ezt az épületet az egykor itt birtokló *Kalota* nemzetség építtette, melyből a kihalt szamosfalvi *Mikola*, a kiskapusi és győrővásárhelyi *Győrffy*, a magyargyerőmonostori *Kabos* és *Radó* s a ma is élő *Ke-*

48-as emlékmű Szamosfalván

világi tényezői múltjával, s ezen át a nemzet múltjába olvad. Jó nagy részüket azonban Kolozsvár közönségének is csak kis része ismeri.

A város legközelebbi keleti és nyugati szomszéd falui a Kis-Szamos és a Nádaspatak völgyében, 2-7 km-re fekszenek a város széleitől. Távolabbi, északi szomszéd falvai már 8-13 kilométerre esnek. Kettőt kivéve mindenikhez jó karban tartott főút visz, mások szép kiránduló-utakon és ösvényeken közelíthetők meg. Csupán az északkeletre, 13 kilométerre eső Fejérd útja kopár, de az is érdekes és szép kilátást nyújt. Mégis ily kedvező lehetőségek mellett Kolozsvár több mint 110 ezer lakójából nincs tán 110, aki a közvetlenül szomszédos falvakban mind járt volna. Ellenben – mint minden nagyobb városban, úgy itt is – ezrével akadnak olyanok, akik a kérdezősködőknek éppen úgy nem tudnák megmutatni a szomszédos falvak fekvésirányát, mint akár Rómáét vagy Konstantinápolyét. Legtöbben – néhány ezen – Szamosfalvát ismerik, de ennek is főleg csak jó hatású, látogatott kénes-sós fürdőjét. Aztán Kisbács következne, de azt már főként vonat ablakából vagy valamelyik kirándulóhely madártávlatából látták, s Szászfenest ismét magaslatookról vagy a rajta áthaladó autóbuszok ablakai-

alól szakad a Kis-Szamosba. Az errefelé dióspatkó-szerűen alakult nagy kolozsvári határba itt a város Szent György-hegyi gyümölcsösei után a völgyben és a dombokra is fölkapaszkodva Szamosfalva határa öblösödik be.

A község nyugati végénél, az országútnak a vasút fölött átvethető hídja közelében, völgylépcső szélén Tamás András honvéd alezredes és csíkszentmihályi Sándor László százados 1849 őszén kivégzett honvéd vértanúk 1898-ban emelt karsú mésző emlékoszlopát látjuk. Az utóbbi a vasúton túl, egy szántóföldön, a kivégzés helyén egy kis sírkő alatt ma is ott pihen, míg az előbbinek Kolozsvárt, a házsongárdi temetőben van nagyobb síremléke.

A törpe teraszon épült Szamosfalvát a középkorban, és sokáig azután is nyugatról keletre terjedő hatalmas tó fogta szinte félkörbe, melynek helye ma is jól ismerszik, s a mai fürdőtelep és a vasúti sínek között megmaradt egyik gátdarabját csak egy évtized előtt hordták el. Ennek sok százados nádrothadványrétege tartalmazza az egykori tófenékbe ázott fürdőmedencék kénes vizét és iszapját, melyet az ide vezetett több gazdag sósforrás fölhasználásával csak két évtized óta alakítottak forgalmas és áldásos gyógyfürdővé. A fürdőtelep közelében épült né-

mény családok származtak. Közülük itt a két elsőnek volt legnagyobb birtoka, s a Mikoláknak a templom közelében erősített kastélya, a Győrőfyeknek a falu északi szélén, a Kís-Szamos völgy-lépcsőjén kúriája állott. A templomnak is ők, de fő-

Restitutio

■ Rovatunk célja a turisztársadalom nagyjainak ki nem adott, vagy más sajtótermékben kiadott írásainak egyfajta „visszaszolgáltatása” olvasóink felé az egyesület folyóiratában. Kelemen Lajos, a régi EKE tisztségviselőjének Kolozsvár közvetlen környékének történelmi és műemlékei, című írása a *Kolozsvári Szemle könyvtárának 6. füzetében* jelent meg, 1943-ban. A Szamosfalváról is szóló második fejezet újraközlése az október 6-ai EKE-rendezvény kapcsán is aktuális, no meg azért, mert napjainkban is helytálló Kelemen Lajos ama észrevétele, miszerint Kolozsvár lakosai közül nagyon kevesen ismerik a környék falvait, így Szamosfalvát is. Ezen az sem változtat, hogy Szamosfalva időközben összenőtt a várossal, 1948-tól Kolozsvár lakótelepe.

leg a Mikolák voltak kegyurai, s ide is temetkeztek.

Szamosfalva és római katolikus egyháza első említését egyébként a pápai tizedjegyzékben 1332-37-ből találjuk. Plébánosait, tanítóit, magyar birtokosait és számos magyar lakóját a XV. században sok oklevél emlegeti. A falu sokszor volt a Kolozsvár vidékére felvonult különböző hadak táborhelye.

Ma többségében román lakossága nagy részét a különböző háborúk és pestisjárványok pusztításában megfogyott magyarság helyébe földesurai az utolsó háromszáz évben hozták oda.

Maga a templom, amint építészeti vonásai elárulják, közvetlenül az 1241-1242-iki nagy tatárjárás után épült. Déli ajtaja még román ízlésű, míg szentélyei jóval későbbi, XV. századi csúcsíves átépítés. Ennek boltzárókövén a régi nemzetségi címer, a koronából kinövő szarvas díszlik, a nap és hold kísérettel. Ezt látjuk benn, a templom hajója déli oldalában Mikola László erdélyi alvajda és egyik rokona 1557 és 1559-ből származó síremlékein s szemben ezekkel az északi falban a család utolsó férfitagja, br. Mikola László, az első erdélyi magyar szerzőtől való latin, nyomtatott genealógiai mű szerzője 1738-beli síremlékén is. Az utóbbin a sírverset az alatta pihenő életében maga készítette; s a lefordítva ábrázolt címer a család kihalását jelzi, és mint ilyen, egyetlen az erdélyi címeres sírkövek gazdag emlékcsoportjában.

Külön figyelmet érdemel a főoltár Berginan József erdélyi szász festőtől származó Szent Erzsébet oltárképe, 1807-ből. E tájban ez a művész Kolozsvárt és vidékén még több képet festett. A XIII. századból származó kő keresztelőkútja Kolozsvárt, az Erdélyi Múzeum Régiségtárában található.

Szamosfalvától keletre Szamoszentmiklós egykor magyar, ma román községet találjuk, mely a Mihály vajda és Básta korában régi templomával elpusztult. A XVII. századtól aztán ezért kétszáz évnél tovább *Pusztaszentmiklósnak* nevezték. A Szamosfalvától Apahidáig terjedő rétet ezalatt táborozások idején a lovas hadak fűvelőhelyének s gyakorlóterének használták. Innen indultak 1683-ban az erdélyi hadak Bécs alá. Ma a falu északi részén egyetlen régi építészeti emlékként egy XIX. század elején épült udvarház áll.

Az innen és Kolozsvártól délre eső legközelebbi falu, *Györgyfalva és Felek* (Erdőfelek). Az előbbi magyar, az utóbbi tiszta román község, melyet 1360-ban Kolozsvár határába az utak őrzésére telepítettek. Mindkettőben egy-egy csúcsíves ízlésű középkori templom van, a XV. századból; Györgyfalván a római katolikusok, Feleken a gör. katolikusok használatában. Az utóbbit, mint kegyúr kétségtelenül Kolozsvár városa építtette a XV. században. Csinos két évtizedes tornya Kós Károly, az ismert művész és író alkotása.

A jobb sorsra érdemes szamosfalvi fürdő

TOTHPÁL TAMÁS

TOTHPÁL TAMÁS